

ЦАР СТЕВАН ДУШАН
ЧИТАРОДНИМ ПЕСМАМА

Библиотека "СРБОДЛУБ МИТИЋ"

0 821.163.41:398

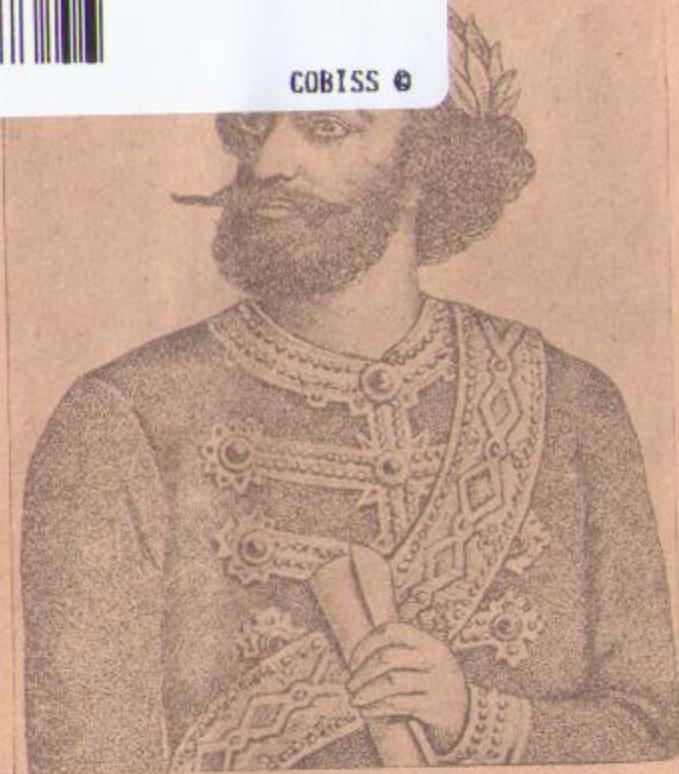
ЦАР СТЕВАН ДУШАН

Мало Црниће

000036162

COBISS 0

Стеван Душан Немањић,
српски цар.

Народне новине
Београд
1910.

36162

ЖЕНИДБА ДУШАНОВА

Кад се жени српски цар Стјепане,
 На далеко запроси ћевојку,
 У Леђану граду латинскоме,
 У латинског краља Мијаила,
 По имену Роксанду ћевојку ;
 Цар је проси и краљ му је даје.
 Цар испроси по књигам' ћевојку ;
 Пак дозива Тодора везира :
 „Слugo мојa, Тодорe везире !
 „Дa мi идеш бијелу Леђану,
 „Момe тасту краљу Мијаилу,
 „Дa мi с њимe свадбу уговориш,
 „Када ћемо поћи по ћевојку,
 „Колико ли повести сватова ;
 „Дa мi видиш Роксанду ћевојку,
 „Може л' бити за цара царица,
 „Може л' бити свој земљи госпођа ;
 „Дa јe видиш, и да прстенујеш.“
 Вели њему Тодоре везире :
 „Хоћу, царe, драги господине.“

Пак с опреми, оде у Латине.
 Када дође бијелу Леђану,
 Лијепо га краљу дочекао;
 Вино пише нећељицу дана;
 Тада рече Тодоре везире:
 „Пријатељу, Мијаило краљу!
 „Није мене царе оправио,
 „Да ја пијем по Леђану вино,
 „Већ да с тобом свадбу уговорим,
 „Кад ће царе доћи по ћевојку,
 „У које ли доба од године,
 „Колико л' ће повести сватова;
 „И да видим Роксанду ћевојку,
 „Да ја видим, и да прстенујем.“
 Тада рече Мијаило краљу:
 „Пријатељу, Тодоре везире,
 „Што ме царе за сватове пита,
 „Нека купи колико му драго;
 „По ћевојку када њему драго;
 „Него ћеш ми цара поздравити,
 „Нек не води своја два сестрића,
 „Два сестрића, два Воиновића,
 „Вукашина и с њим Петрашина,
 „У пићу су тешке пијанице,
 „А у кавзи љуте кавгације;
 „Опиће се, заметнуће кавгу,
 „Пак је тешко џевап дати кавзи
 „У нашему бијелу Леђану;
 „А ћевојку сада ћеш виђети,
 „И прстен јој дати по закону.“

А када је тавна ноћца дошла,
 Не доносе воштане свијеће,
 Већ по мраку изводе ћевојку!
 Кад то виђе Тодоре везире,
 Он извади од злата прстење
 Са бисером и драгим камењем,
 Разасја се соба од камења,
 Тада му се учини ћевојка,
 Да је љепша од бијеле виле,
 Прстенова Роксанду ћевојку,
 И даде јој хиљаду дуката,
 И ћевојку браћа одведоше.
 Кад у јутру јутро освануло,
 Опреми се Тодоре везире,
 Пак отиде бијелу Призрену.
 Када дође бијелу Призрену,
 Пита њега српски цар Стјепане:
 „Слуго моја, Тодоре везире!
 „Виђе ли ми Роксанду ћевојку?
 „Виђе ли је и прстенова ли?
 „Што говори краљу Мијаило?
 Тодор њему све по реду каже:
 „Виђех, царе, и прстеновах је:
 „Да каква је Роксанда ћевојка,
 „Онакове у Србина нема!
 „Добро збори краљу Мијаило:
 „По ћевојку, када тебе драго,
 „Свата купи, колико ти драго;
 „Само те је краљу поздравио,
 „Да не водиш два сестрића твоја,

»Два сестрића, два Воиновића ;
 „У пићу су тешке пијанице,
 „А у кавзи љуте кавгације,
 „Опиће се, заметнуће кавгу,
 „Пак је тешко џевап дати кавзи
 „У Леђану граду латинскоме.“
 Кад то зачу српски цар Стјепане,
 Удари се руком по колену:
 „Јао мене, до Бога милога !
 „Дотле ли се зулум огласио
 „Од сестрића, од Воиновића !
 »А тако ми моје вјере тврде :
 „Докле мене то весеље прође,
 „Обојицу хоћу објесити
 „О вратима града Вучитрна,
 „По свијету да ме не срамоте.“
 Стаде царе купити сватове,
 Скупи свата дванаест хиљада,
 Пак подиже низ Косово равно.
 Кад су били испод Вучитрна,
 Гледала их два Воиновића,
 Међу собом млади говорили :
 „Што л' се ујак на нас расрдио,
 „Те нас не шће звати у сватове ?
 „Нетко нас је њему опаднуо,
 „С њега живо месо отпадало !
 „Цар отиде у земљу латинску,
 „А јунака са собом не има,
 „Ни једнога од рода својега,
 „Који би му био у неволи,
 „Ако би му било за невољу ;

„Латини су старе варалице,
 „Ујака ће нашег погубити,
 „А незвани ићи не смијемо.“
 Вели њима оistarјела мајка :
 „Ђецо моја, два Воиновића,
 »Ви имате брата у планини,
 „Код оваца Милош-чобанина,
 „Најмлађи је, а најбољи јунак,
 „А за њега царе и не знаде ;
 „Пошљите му лист књиге бијеле,
 „Нека дође граду Вучитрну.
 „Не пиште му што је и како је,
 „Већ пишите : „„Мајка је на смрти,
 „„Пак те зове, да те благослови,
 „„Да на теби клетва не остане ;
 „„Него брже ходи б'јелу двору,
 „„Не би л' живу застануо мајку.““
 То су браћа мајку послушала,
 Брже пишу књигу на колену,
 Те је шаљу у Шару планину,
 Своме брату Милош-чобанину :
 „Ој Милошу, наш рођени брате !
 „Брже да си граду Вучитрну,
 „Стара нам је мајка на умору,
 „Пак те зове, да те благослови,
 „Да на теби клетва не остане.“
 Када Милош ситну књигу прими,
 Књигу гледа, а сузе прольева.
 Пита њега тридесет чобана :
 „О Милошу, наша поглавицо

„И до сад су књиге долазиле,
 „Ал' се нису са сузам' училе!
 „Откуд књига, ако Бога знадеш?“
 Скочи Милош на ноге лагане,
 Па говори својим чобанима:
 „Ој чобани, моја браћо драга!
 „Ова књига јест од двора мога:
 „Стара ми је на умору мајка,
 „Пак ме зове, да ме благослови,
 „Да на мени клетва не остане;
 „Ви чувајте по планини овце,
 „Док ја одем и натраг се вратим.“
 Оде Милош граду Вучитрну,
 Кад је био близу б'јела двора,
 Два су брата пред њег' ишетала,
 А за њима остарјела мајка.
 Вели њима Милош чобанине:
 „Зашто, браћо, ако Бога знате!
 „Без невоље градите невољу?“
 Веле њему до два мила брата:
 „Ходи, брате, има и невоље“.
 У бјела се лица ижљубише,
 Милош мајку у бијелу руку.
 Стадоше му редом казивати,
 Како царе оде по ћевојку
 На далеко, у земљу латинску,
 А не зове својијех сестрића:
 „Већ, Милошу, наш рођени брате!
 „Хоћеш, брате, незван за ујаком
 „У сватове поћи назорице?

„Ако њему буде до невоље,
 „Да се њему у невољи нађеш,
 „Ако ли му не буде невоље,
 „Можеш доћи, да се не казујеш.“
 То је Милош једва дочекао:
 „Хоћу, боме, моја браћо драга!
 „Кад ујаку нећу, да коме ћу?“
 Тад' га браћа опремат' стадоше:
 Оде Петар опремат' кулаша;
 А Вукашин опрема Милоша:
 На њег' меће танану кошуљу,
 До појаса од чистога злата,
 Од појаса од бијеле свиле;
 По кошуљи три танке ѡечерме,
 Пак доламу са тридесет пуца,
 По долами токе саковане,
 Златне токе од четири оке;
 А на ноге ковче и чакшире;
 А врх свега Бугар-кабаницу,
 А на главу бугарску шубару;
 Начини се црни Бугарине,
 Ни браћа га познати не могу;
 Дадоше му копље убојито
 И мач зелен старога Воина;
 Петрашин му изведе кулаша
 Међедином свега опшивена,
 Да кулаша царе не познаде.
 Љепо су га браћа свјетовала:
 „Кад, Милошу, достигнеш сватове,
 „Питаће те: тко си и откуд си;

„Ти се кажи земље каравлашке:
 „Служио сам бега, „Радул бега,
 „Нешће мене службу да исплати
 „Пак ја пођох у свијет бијели,
 „Да ћегође боље службе тражим;
 „Пак сам чуо за свате цареве,
 „И прист'о сам незван за сватови
 „Рад комада љеба бијелога
 „И рад' чаше црвенога вина.“
 „Чувај добро дизгин од кулаша,
 „Јер се кулаш јесте научио,
 „Путовати с коњма царвијем.“
 Тада Милош окрене кулаша,
 Пак за царем оде у сватове,
 На Загорју сустике сватове,
 Питају га кићени сватови:
 „Од куд идеш, млађано Бугарче?“
 Милош им се из далека каже,
 К'о што су га браћа научила.
 Лијепо га свати дочекаше:
 „Добро дош'о, млађано Бугарче!
 „Нек је један више у дружини.“
 Кад су били путем путујући,
 Злу науку Милош научио
 Код оваца у Шари планини,
 Проспавати свагда око подне;
 Он задрема на коњу кулашу;
 Како дизгин ослаби кулашу,
 Диже главу, оде кроз сватове,
 Обаљује коње и јунаке,

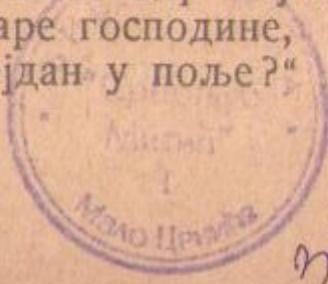
Докле дође коњма царевијем,
 Како дође, с њима у ред стаде.
 Лале шћаху бити Бугаринა,
 Ал' не даде српски цар Стјепане:
 „Не удрите млађано Бугарче,
 „Бугарче се спават' научило
 „По планини овце чувајући ;
 „Не удрите, већ га пробудите.“
 Буде њега лале и војводе :
 „Устан' море, млађано Бугарче !
 „Бог ти стару не убио мајку,
 „Која те је такога родила
 „И у свате цару опремила !“
 Кад се прену Милош Војновић,
 Те сагледа цару очи чарне,
 Кулаш иде с коњма царевијем,
 Он покупи дизгине кулашу,
 Па ишћера њега из сватова,
 Удари га оштром бакрачијом,
 По три копља у пријеко скаче,
 По четири небу у висине,
 У напредак ни броја се не зна ;
 Из уста му живи огањ сипа,
 А из носа модар пламен суче,
 Стаде свата дванаест хиљада,
 Те гледају коња у Бугара ;
 Коња гледе, а сами се чуде :
 „Боже мили, чуда великога !
 „Добра коња, а лоша јунака !
 „Још такога ни виђели нисмо ;

„Један бјеше у зета царева,
 „И сада је у Воиновића.“
 Гледале га још три шићарције,
 Једно јесте Ђаковица Вуче,
 А друго је Нестопольче Јанко.
 А треће је момче Пријепольче;
 Гледали га, пак су говорили:
 „Добра коња младог Бугарина!
 „Баш га овђе у сватов'ма нема;
 „Та нема га ни у цара нашег!
 „Хајде мало да изостанемо,
 „Не би ли га како измамили.“
 Кад су били до Клисуре близу,
 Изосташе до три шићарције,
 Па говоре Милош-чобанину:
 „Чујеш море, млађано Бугарче!
 „Хоћеш дати коња на размену?
 „Даћемо ти коња још больега,
 „И још прида стотину дуката,
 „И сувише рало и волове,
 „Пак ти ори, те се љебом рани.“
 Вели њима Милош Војновић:
 „Прођте ме се, до три шићарције!
 „Больег коња од овог не тражим,
 „Ни овога умирит' не могу;
 „Што ће мене стотину дуката:
 „На кантар их мјерити не знадем,
 „А бројем их бројити не знадем;
 „Што ће мене рало и волови?
 „Мене није ни отац орао,

„Па је мене љебом одранио.“
 Тад говоре до три шићарције:
 „Чујеш море, млађано Бугарче,
 „Ако не даш коња на размјену,
 „Ми ћемо га на силу отети.“
 Ал' говори Милош Воиновић:
 „Сила отме земљу и градове,
 „Камо л' мене коња отет' неће!
 „Волим дати коња на размјену,
 „Јер не могу пешке путовати.“
 Па устави свјега кулаша,
 Пружи руку испод међедине;
 Они мисле бакрачију скида,
 Ал' он скида златна шестоперца,
 Те удари Ђаковицу Вука,
 Колико га лако ударио,
 Три пута се Вуче преметнуо.
 Вели њему Милош Воиновић:
 „Толико ти родили гроздови,
 „У питомој твојој Ђаковици!“
 Побјеже му Нестопольче Јанко.
 Стиже њега Милош на кулашу,
 Удари га међу плећи живе,
 Четири се пута преметнуо:
 „Држ' се добро, Нестопольче Јанко!
 „Толике ти јабуке родиле
 „У питому Нестопольју твоме.“
 Бјежи јадно момче Пријепольче,
 Достиже га Милош на кулашу,
 Те и њега куцну шестоперцем.

Седам се је пута преметнуо :
 „Држ' се добро, момче Пријепољче,
 „Па кад дођеш Пријепољу твоме,
 „Похвали се међу ћевојкама,
 „Ђе с' отео коња од Бугара.“
 Па окрену коња за сватови.
 Кад дођоше бијелу Леђану,
 Разапеше по пољу шаторе,
 Зоб изиђе коњма царевијем,
 Нема ништа коњу Милошеву.
 Кад то виђе Милош Војновић,
 Узе торбу на лијеву руку,
 Од зобнице једне те до друге,
 Док је своју пуну напунио.
 Па он оде тражит' механџију:
 „Механџија, дај да пијем вина“.
 Механџија њему одговара:
 „Ид' одатле, црни Бугарине!
 „Да с' донео бугарску копању,
 „Ако би ти и усuo вина ;
 „За те нису чаше позлаћене.“
 Погледа га Милош попријеко,
 Удари га руком уз образе;
 Колико га лако ударио,
 Три му зуба у грло сасуо ;
 Моли му се млади механџија :
 „Не удри ме више, Бугарине!
 „Биће теби вина изобиља,
 „Ако цару неће ни достати,
 Милош више неће ни искати,

Већ сам узе, па се напи вина.
 Док се Милош мало поднапио,
 У том свану и ограну сунце,
 Ал' повика са града Латинче:
 „О, чујеш ли, српски цар Стјепане!
 „Ето доле под градом Леђаном
 „Изиш'о је краљев заточниче,
 „Зове тебе на мејдан јуначки,
 „Ваља ићи мејдан дијелити,
 „Или нећеш одавде изићи,
 „Ни извести свата ни једнога,
 „А камо ли Роксанду ћевојку!“
 Кад то зачу српски цар Стјепане,
 Он телала пусти у сватове,
 Телал виче и тамо и амо:
 „Није л' мајка родила јунака
 „И у свате цару опремила,
 „Да за цара иа мејдан изиђе?
 „Честита би њега учинио.“
 Ал' се нитко наћи не могаше.
 Цар с удари руком по колјену:
 „Јао мене, до Бога милога!
 „Сад да су ми два сестрића моја,
 „Два сестрића, два Воиновића,
 „Сад би они на мејден изишли.“
 Истом царе у бјеседи бјеше,
 Милош иде, а кулаша води
 До пред шатор српског цар Стјепана:
 „Је л' слободно, царе господине,
 „Да ја идем на мејдан у поље?“

2
162
36

Вели њему српски цар Стјепане:
 „Јест слободно, ал' није прилике;

„Ако згубиш млада заточника,

„Честита ћу тебе учинити.“

Узја Милош помамна кулаша,

Па окрену од б'јела шатора,

Заметнувши копље наопако.

Говори му српски цар Стјепане:

„Не нос', сине, копље наопако,

„Већ окрени копље у напредак;

„Јер ће ти се смејати Латини.“

Вели њему Милош Војновић:

„Чувај, царе, ти господства твога;

„Ако мене до невоље буде,

„Ја ћу ласно копље окренути;

„Ако ли ми не буде невоље,

„Донети га могу и овако.“

Па отиде низ поље леђанско.

Гледале га Латинке ћевојке,

Гледале га, пак су говориле:

„Боже мили, чуда великога!

„Каква је то царева замјена!

„Та на њему ни хаљина нема.

„Весели се, краљев заточниче!

„Немаш на што сабље извадити,

„Нит' је имаш о што крватити.“

У то доба дође до шатора,

Ђе заточник сједи под шатором,

За копље је свезао дората.

Вели њему Милош Војновић:

„Устан море, бијело Латинче !
 „Да јуначки мејдан дијелимо.“
 Ал' говори бијело Латинче :
 „Ид' одатле, црни Бугарине !
 „Немам о што сабље поганити,
 „Кад на тебе ни хаљина нема.“
 Разљути се Милош Војновић :
 „Устан море, бијело Латинче !
 „На тебе су побоље хаљине,
 „С тебе ћу их на себе обући.“
 Тад Латинче на ноге поскочи,
 Пак посједе помамна дората,
 Одмах оде пољем разиграват';
 Милош њему стаде на биљези.
 Баци копље бијело Латинче
 На Милоша, у прси јуначке ;
 Милош држи златна шестоперца,
 На њега је копље дочекао,
 Пребио га на три половине.
 Вели њему бијело Латинче :
 „Чекај мало, црни Бугарине !
 „Лоше су ми копље подметнули,
 „Док отидем, да копље промјеним.“
 Пак побјеже преко поља равна.
 Ал' повика Милош Војновић :
 „Стани мало, бијело Латинче !
 „Мило би ти било побјегнути.“
 Пак поћера по пољу Латинче,
 Доћера га до леђанска врата,
 Ал' леђанска врата затворена ;

Пусти копље Милош Војновић,
 Те прикова бијело Латинче,
 Пак му русу одсијече главу,
 Кулашу је баци у зобницу!
 Па увати његова дората,
 Одведе га цару честитоме:
 „Ето, царе, заточника, главе!“
 Цар му даде благо небројено:
 „Иди, синко, те се напи вина;
 „Честита ћу тебе учинити.“
 Тек што Милош сједе пити вино,
 Ал' повика са града Латинче:
 „Ето, царе, под Леђаном градом
 „На ливади три коња витеза.
 „Под седлима и под ратовима,
 „И на њима три пламена мача,
 „Врхови им небу окренути;
 „Де прескочи три коња витеза:
 „Ако ли их прескочити нећеш,
 „Нећеш изић', ни извест' ћевојку.“
 Опет викну телал по сватов'ма:
 „Није л' мајка родила јунака
 „И у свате цару опремила,
 „Да прескочи три коња витеза
 „И на њима три пламена мача?“
 Тај се јунак наћи не могаше,
 Ал' ето ти млада Бугарина
 Пред шатором српског цар Стјепана:
 „Је л' слободно, царе господине,
 „Да прескочим три коња витеза?“

„Јест слободно, моје драго д'јете !
 „Него скини бугар-кабаницу,
 „Бог убио онога терзију,
 „Који ти је толику срезао !“
 Говори му Милош Војновић :
 „Сједи, царе, пак пиј рујно вино,
 „Не брини се мојом кабаницом ;
 „Ако буде срце у јунаку,
 „Кабаница неће ништа смести !
 „Којој овци своје руно смета,
 „Онђе није ни овце ни руна.“
 Па он оде у поље леђанско ;
 Када дође до добријех коња,
 Он проводи својега кулаша,
 Па кулашу своме проговара :
 „Чекај мене у седло, кулашу.“
 А он прође с оне друге стране,
 Заигра се преко поља равна,
 И прескочи три коња витеза,
 И на њима три пламена мача,
 Устави се на својем кулашу ;
 Па он узе три коња витеза,
 Одведе их српском цар-Стјепану.
 Мало време за тим постајало,
 Ал' повика са града Латинче :
 „Хајде сада, царе Србљанине,
 „Под највишу кулу у Леђану,
 „На кули је копље ударено,
 „На копљу је од злата јабука ;
 „Ти стријељај кроз прстен јабуку.“

Милош више нешће ни чекати,
 Већ он пита цара честитога:
 „Је л' слободно, царе господине,
 „Да стријељам кроз прстен јабуку?“ —
 „Јест слободно, мој рођени синко“.
 Оде Милош под бијелу кулу,
 Запе стр'јелу за златну тетиву,
 Устријели кроз прстен јабуку,
 Пак је узе у бијеле руке,
 Однесе је цару честитоме.
 Лијепо га царе обдарио.
 Мало време за тим постојало,
 Ал' повика са града Латинче:
 „Ето, царе, под бијелом кулом,
 „Изашла су два краљева сина,
 „Извели су три л'јепе ћевојке,
 „Три ћевојке, све три једнолике.
 „И на њима рухо једнолико.
 „Иди познај, које је Роксанда:
 „Ако ли се које друге машиш,
 „Нећеш изић', ни изнијет' главе,
 „А камо ли извести ћевојке!“
 Кад је царе р'јечи разумио,
 Он дозива Тодора везира:
 „Иди, слуго, те познај ћевојку“.
 Тодор му се право кунијаше:
 „Нијесам је, царе, ни виђео,
 „Јер су ми је по мраку извели,
 „Када сам је ја прстеновао.“
 Цар с' удари руком по колjenу:

„Јао мене, до Бога милога,
 „Надмудрисмо и надјуначисмо,
 „Пак нам оста цура на стамоту!“
 Кад то зачу Милош Војновић,
 Он отиде цару честитоме:
 „Је л' слободно, царе господине,
 „Да ја познам Роксанду ћевојку?“ —
 „Јест слободно, моје драго д'јете!
 „Ал' је јадно у те поуздање:
 „Како ћеш ти познати ћевојку,
 „Кад је нигда ни виђео ниси?“
 Ал' говори Милош Војновић:
 „Не брини се, царе господине!
 „Кад ја бејах у Шари планини
 „Код оваца дванаест хиљада,
 „За ноћ буде по триста јањаца,
 „Ја сам свако по овци познав'о;
 „Роксанду ћу по браћи познати.“
 Вели њему српски цар Стјепане:
 „Иди, иди, моје драго д'јете!
 „Ако Бог дâ, те познаш Роксанду,
 „Да ћу теби земљу Скендерију
 „У државу за живота твога.“
 Оде Милош низ поље широко,
 Када дође, ће стоје ћевојке,
 Збаци с главе бугарску шубару,
 Скиде с леђа Бугар-кабаницу,
 (Засија се скерлет и кадифа,
 Засјаше се токе на прсима
 И злаћене ковче на ногама;

Сину Милош у пољу зелену,
 Као јарко иза горе сунце),
 Пак је простре по зеленој трави,
 Просу по њој бурме и прстење,
 Ситан бисер и драго камење.
 Тад извади мача зеленога,
 Па говори трима ћевојкама :
 „Која је ту Роксанди ћевојка,
 „Нек савије скунте и рукаве,
 „Нека купи бурме и прстење,
 „Ситан бисер и драго камење ;
 „Ако ли се која друга маши,
 „Вјера моја тако ми помогла ,
 „Осјећ' ћу јој руке до лаката.“
 Кад то чуше три лјепе ћевојке,
 Обје крајње средњу погледаше,
 А Роксанди у зелену траву :
 Сави скунте и свил'не рукаве,
 Пак покупи бурме и прстење,
 Ситан бисер и драго камење ;
 А ћевојке двије побегоше,
 Али Милош утећ' им не даде,
 Већ их обје ухвати за руке,
 Све три води пред цара Стјепана,
 Цару даде Роксанду ћевојку,
 И даде му једну уз Роксанду,
 А трећу је себи уставио.
 Цар Милоша међу очи љуби,
 Ал' још не зна, тко је и откуд је.
 Повикаше кићени чауши :

„Спремајте се, кићени сватови,
 „Вријеме је двору путовати.“
 Спремише се кита и сватови,
 Поведоше Роксанду ћевојку,
 Кад су били мало иза града,
 Ал' говори Милош Војновић :
 „Господине, српски цар Стјепане,
 „Овђе има у Леђану граду,
 »Има један Балачко војвода,
 „Ја га знадем и он ме познаје ;
 „Краљ га рани седам годин' дана,
 „Да рашћера кићене сватове,
 „И да отме Роксанду ћевојку ;
 „Сад ће њега за нама послати.
 •На Балачку јесу до три главе :
 „Из једне му модар пламен бије,
 „А из друге ладан вјетар дува ;
 „Кад два вјетра из главе изиђу,
 „Балачка је ласно погубити ;
 „Већ ви ид'те, водите ћевојку,
 „Ја ћу овђе чекати Балачка,
 „Не би ли га како уставио.“
 Отидоше кићени сватови,
 Одведоше лијепу ћевојку.
 Оста Милош у гори зеленој,
 И са њиме три стотине друга.
 Кад одоше свати из Леђана,
 Краљ дозива Балачка војводу :
 „О Балачко, моја вјерна слујо !
 „Можеш ли се у се поуздати,

„Да рашћераш цареве сватове,
 „И да отмеш Роксанду ћевојку?“
 Пита њега Балачко војвода:
 „Господине од Леђана краљу!
 „Какав бјеше јунак у сватов'ма,
 „Што највеће отвори јунаштво?“
 Вели њему леђанска краљица:
 „Слуго наша, Балачко војвода,
 „Ту не има ни једног јунака,
 „Осим једног црног Бугарина,
 „И то младо још голобрадасто.“
 Ал' говори Балачко војвода:
 „Није оно црни Бугарине,
 „Већ је оно Милош Војновић,
 „Ни цар Стјепан њега не познаје,
 „Ал' ја њега одавна познајем.“
 Вели њему леђанска краљица:
 „Иди слуго, Балачко војвода,
 „Те ми отми цуру од Србаља,
 „А ја ћу је теби поклонити.“
 Тад Балачко спреми бедевију,
 Па отрчи друмом за сватови
 Са шест стотин' латинских катана.
 Кулаш стоји на друму широку,
 А за њиме Милош Војновић.
 Викну њега Балачко војвода:
 „О Милошу, зар се мене надаш?“
 Па он пусти један пламен модар,
 Опали му црну међедину;
 А кад виђе да му не науди,

Онда пусти вјетра студенога,
 Три пута се кулаш преметнуо,
 Ал' Милошу ништа не досади.
 Викну Милош из грла бијела :
 „Ето тебе, од шта се не надаш“.
 Па он пусти златна шестоперца.
 Колико га лако ударио,
 Из бојна га седла избацио,
 Пак потеже копље убојито,
 Прибоде га у зелену траву,
 Пак му све три одсијече главе,
 Кулашу их баци у зобницу;
 Тад' учини јуриш у катане
 Са својијех три стотине друга !
 Одсјекоше три стотине глава,
 Па одоше друмом за сватови.
 Кад отигоше цара и сватове.
 Пред њег' баца Балачкове главе,
 Цар му даде хиљаду дуката.
 Па одоше бијелу Призрену.
 Кад су били кроз поље Косово,
 Милош хоће граду Вучитрну,
 Па говори српском цар-Стјепану :
 „С Богом остај, мој мили ујаче,
 „Мој ујаче, српски цар-Стјепане !
 Тада се је царе осјетио,
 Да је оно Милош Војновић,
 Па говори својему нећаку :
 „Та ти ли си, мој мили нећаче !
 „Благо мајци која те родила,

„И ујаку који те имаде!
„Зашто ми се одприје не кажеш?
„Него сам те путем намучио
- И конаком, и глади и жеђу.“
Тешко свуда своме без својега!

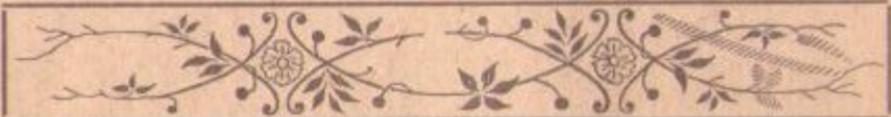
КАКО СЕ КРСНО ИМЕ СЛУЖИ

Свеца слави српски цар Стјепане,
Свеца слави светог Аранђела,
Сву господу на свеца сазвао,
Сазвао је триста свештеника
И дванаест великих владика,
И четири стара игумана,
Лепо их је царе посадио,
Све колено једно до другога,
А цар Стјепан ладно вино служи,
Господаром редом чашу даје,
Како царски ваља и требује
Послужити крсно име своје.
Ал' беседе господа ришћанска:
„Цар' честити, огрејано сунце,
„То је нама зазор и срамота,
„Да ти нама ладно вино служиш,
„Него седи с нама за трпезу,
„Слугам' подај, нека вино служе.“
Превари се српски цар Стјепане,
Те он сједе с њима за трпезу,

А још није ни славе напио,
 А заиста ни метанисао,
 Слугам' даде, да му вино служе,
 Да му слуге крсно име служе,
 Не послужи крсно име своје
 Један данак, како један часак.
 Док цар Стјепан на ноге стајаше,
 Стаяше му свети Аранђео,
 Стаяше му на десном рамену,
 Милује га крилом по образу,
 Кад цар Стјепан седе за трпезу,
 Расрди се свети Аранђео,
 Уд'ри цара крилом по образу,
 Па отиде из царева двора.
 То из двора нико не видео,
 Разма један калуђере стари,
 Па он проли сузе низ образе.
 Гледали га цареви дворани,
 Пак су њему тијо беседили:
 „Што је теби, стари калуђере ?
 „Што т' је мало у цареву двору ?
 „Ил' т' је мало изест', ил' попити,
 „Или си се, стари, препануо,
 „Цар ти неће милостиње дати ?“
 Ал' беседи стари калуђере:
 „Прођте ми се, цареви дворани,
 „Ни ми ј' мало изест' ни попити,
 „Нити сам се старац препануо,
 „Што м' цар неће милостиње дати ;
 „Него виде, што видео нисам :

„Док цар Стјепан на ноге стајаше,
 „Стајаше му свети Аранђео,
 „Стајаше му на десном рамену,
 „Милује га крилом по образу ;
 „Кад цар Стјепан седе за трпезу,
 „Расрди се свети Аранђео,
 „Уд'ри цара крилом по образу,
 „Па отиде из царева двора.“
 То дворани цару доказаше.
 Онда царе на ноге устаде,
 И подиже триста свештеника,
 И дванаест великих владика ,
 И четири стара игумана ;
 Те узеше књиге цароставне,
 Те читаше велике молитве,
 И држаше велика бденија,
 За три дана и три ноћи тавне :
 Моле с Богу и свет' Аранђелу,
 Те се на то једва смиловао,
 Смилова се свети Аранђеле,
 Те је цару грехе опростио,
 Што је царе сео за трпезу,
 А још није ни славе напио.
 А заиста ни метанисао.

ЖЕНИДБА КНЕЗА ЛАЗАРА

Вино пије силен цар Стјепане,
У Призрену граду бијеломе,
Вино служи вјерна слуга Лазо,
Па све цару чашу преслужује,
А на цара криво погледује.
Царе пита вјерна слуга Лаза:
„Ој Бога ти, вјерна слуга Лазо,
„Што те питам, право да ми кажеш:
„Што ти мене чашу преслужујеш ?
„Што л' на мене криво погледујеш ?
„Али ти је коњиц олошао ?
„Али ти је рухо остарило ?
„Ал' т' је мало голијема блага ?
„Шта т' је мало у двору мојему ?“
Њему вели вјерна слуга Лазо :
»Вољан буди, царе, на бесједи !
„Кад ме питаш, право да ти кажем:
„Није мени коњиц олошао,
„Нити ми је рухо остарило,
„Нит' је мало голијема блага ;

„Свега доста у двору твојему;
 „Вољан буди, царе, на бесједи!
 „Кад ме питаш право да ти кажем,
 „Које слуге послије дођоше,
 „Све се тебе слуге удворише,
 „Све си слуге, царе, оженио,
 „А ја ти се удворит' не могох,
 „Мене, царе, не шће оженити
 „За младости и љепоте моје.“
 Бјеседи му силан цар Стјепане:
 „Ој Бога ми, вјерна слуга Лазо,
 „Ја не могу тебе оженити
 „Свињарицом и говедарицом,
 „За те тражим госпођу ћевојку,
 „И за мене добра пријатеља,
 „Који ће ми сјести уз кољено,
 „Са којим ћу ладно пити вино.
 „Но чули ме, вјерна слуга Лазо,
 „Ја сам за те нашао ћевојку,
 „И за мене добра пријатеља,
 „У онога старог Југ-Богдана,
 „Милу сеју девет Југовића,
 „Баш Милицу, милу мљезимицу:
 „Но се Југу поменут' не смије,
 „Није ласно њему поменути,
 „Јер је Богдан рода господскога,
 „Неће дати за слугу ћевојку;
 „Но чу ли ме, вјерна слуга Лазо,
 „Данас петак, а сутра субота,
 „Прекосутра свијетла нећеља,

„Поћи ћемо у лов у планину,
 Позваћемо стара Југ-Богдана,
 „Шњим ће поћи девет Југовића.
 „Ти не иди у планину, Лазо,
 „Но остани код бијела двора,
 „Те готови господску вечеру.
 „Кад дођемо из лова планине,
 „Ја ћу свраћат' Југа на вечеру,
 „А ти свраћај девет Југовића,
 „Кад сједнемо за столове златне,
 „Ти навали шећер и ракију,
 „Па донеси црвенику вино,
 „Кад се ладна напијемо вина,
 „О свачем ће Јуже бесједити,
 „Како који добар јунак јесте,
 „Изнијиће књиге старославне,
 „Да казује пошљедње вријеме;
 „Ти кад чујеш, вјерна слуго Лазо,
 „А ти трчи на танану кулу,
 „Те донеси ону чашу златну,
 „Штоно сам је скоро куповао
 „У бијелу Варадину граду
 „Од ћевојке младе кујунцике,
 „За њу дао товар и по блага,
 „Наслужи је црвенијем вином,
 „Поклони је стару Југ-Богдану.
 „Тада ће се Богдан замислити,
 „Чим ће тебе, Лазо, даривати,
 „Те ћу њему онда поменути
 „За Милицу, ћерцу мљезимицу.“

Прође петак и прође субота ;
 Рано дође свијетла нећеља,
 Царе пође у лов у планину,
 И позваше стара Југ-Богдана,
 С Југом пође девет Југовића,
 Отидоше у лов у планину,
 Лов ловише по гори зеленој,
 Ни добише, ни шта изгубише,
 Но се своме повратише двору.
 Преда њих је ишетао Лазо ;
 Царе свраћа Југа на вечеру,
 Лазо свраћа девет Југовића,
 Кад сједоше за столове златне :
 Уврх совре силан цар Стјепане,
 А до њега стари Југ-Богдане,
 А до Југа девет Југовића,
 Њима служи вјерна слуга Лазо ;
 Он навали шећер и ракију,
 Па донесе црвењику вино.
 Кад се ладна напојише вина,
 О свачему сташе бесједити.
 Како који добар јунак јесте ;
 Југ извади књиге старославне,
 Те казује пошљедње вријеме :
 „ Видите ли, моја браћо красна,
 „ Видите ли, како књига каже :
 „ Настануће пошљедње вријеме,
 „ Нестануће овце и пшенице
 „ И у пољу челе и цвијета,
 „ Кум ће кума по суду ћерати,

„А брат брата звати по мегдану.“
 Кад то зачу вјеран слуга Лазо,
 Он отрча на танану кулу,
 Те донесе ону чашу златну,
 Наслужи је црвенијем вином,
 Поклони је стару Југ-Богдану.
 Богдан прими, златну купу вина,
 Купу прими, а пити је нешће;
 Мисли Богдан шта је и како је,
 Чиме ли ће даривати Лаза.

Југу веле девет Југовића :

„О наш бабо, стари Југ-Богдане!
 „Што не пијеш златну купу вина
 „Штоно ти је поклонио Лазо?“
 Вели њима стари Југ-Богдане :
 „Ћеџо моја девет Југовића,
 „Ја ћу ласно пити купу вина,
 „Него мислим, моја ћеџо драга,
 „Чиме ћу ја даривати Лаза.“

Југу веле девет Југовића :

„Ласно ћеш га даривати, бабо ;
 „У нас доста коња и сокола,
 „У нас доста пера и калпака.“

Тад' говори силан цар Стјепане :

„Има Лазо коња и сокола,
 „Лазо има пера и калпака.
 „Лазо тога неће ни једнога,
 „Лазо хоће Милицу ћевојку,
 „Баш Милицу, милу мљезимицу,
 „Милу сеју девет Југовића.“

Кад зачуше девет Југовића,
 Поскочише на ноге лагане,
 Потегоше маче коврдине,
 Да погубе цара у столици.
 Моли им се стари Југ-Богдане:
 „Нете, синци, ако Бога знате!
 „Ако данас цара погубите,
 „На вама ће останути клетва,
 „Док извадим књиге старославне,
 „Да ја гледам, синци, у књигама,
 „Је л' Милица Лазу суђеница.“
 Књиге учи стари Југ-Богдане,
 Књиге учи грозне сузе рони:
 „Нете, синце, ако Бога знате!
 „Милица је Лазу суђеница,
 „На њему ће останути царство,
 „Са њоме ће царевати Лазо,
 „У Крушевцу, код воде Мораве.“
 Кад то зачу силни цар Стјепане,
 Он се маши руке у цепове,
 Те извади хиљаду дуката,
 И извади од злата јабуку,
 У јабуци три камена драга,
 Обељежје Милици ћевојци.

СМРТ ДУШАНОВА И УРОШЕВА

Разболе се српски цар Шћепане,
У Призрену, у бијелу двору,
Те болова по године дана,
Од Митрова до Ђурђева дана.
Ал' код њега нико не бијаше,
Од све стране српскијех војвода,
Него бјеху два добра јунака,
С десне стране пропоп Неђелько,
А с лијеве Краљевићу Марко.
Кад изиђе по године дана,
Када дође светитељ Ђорђије,
Проговора славан цар IIIћепане:
„Слуге моје, Марко и Неђелько !
„Сјетујте ме, моја браћо драга :
„Сутра ћу ја, ћеци, умријети,
„И моју ћу круну оборити,
„На коме ћу оставити царство ?
„Да оставим на Урошу моме,
„Њему нема већ годину дана,
„Не море ми круну прихватити,

„Не умије земљом управљати,
 „У наске је земља силовита,
 „Уроша ће погубити мoga,
 „Око царства заметнути кавгу,
 „Ко ћe мојe одржати царство?
 „Да га дадем протопоп-Недељку,
 „Попови ћe његa опадати,
 „Да Неђељко цароват' не море,
 „Поповати, пак и царовати,
 „Погубићe протопоп-Неђељка,
 „Пак и мoga нејака Уроша,
 „Око царства заметнућe кавгу;
 „Него Марко, мојa слуго права,
 „Јa hy тебе круном даровати,
 „И на теби оставити царство.“
 А Марко му стаде бесједити:
 „Господине, славни цар Шћепане!
 „Немој на ме оставити царство,
 „У мени је проклето кољено,
 „Пород ми је од Mrњачевићa;
 „Јa имадем мила бабу свога,
 „Мила бабу краља Вукашина,
 „Јa имадем до двије амице,
 „Једно Гојко, а друго Угљеша,
 „Када чују, да си преминуо,
 „Међу собом заметнућe кавгу,
 „Коме им је остануло царство.
 „Један рећи: „Мени“, други: „Мени“,
 „Трећи рећи: „Не дам ни једноме“,
 „У томе ћe заметнути кавгу,

„И меин ће пуно додијати,
 „И Уроша погубити твога.“
 Кад дочуо славан цар Шћепане,
 Овако је њему говорио:
 „Слуго моја, Марко Краљевићу,
 „Сутра ваља мени умријети,
 „Благослов ћу теби оставити,
 „Да ми чуваш царство у Призрену,
 „Краљевићу, за седам година,
 „Док подрасте дијете Уроше,
 „Кад подрасте дијете Уроше,
 „Хајде право у Косово цркви,
 „До бијеле Грачанице цркве,
 „Грачанице моје задужбине,
 „Пак састави народ и хришћанлук,
 „Баци круну небу под облаке,
 „На кога ће пасти на рамена?
 „Пашће круна на Уроша мога.
 „Чувај њега од душмана, сине,
 „Док му буде четрнаест година,
 „Док умједе собом окренути
 „И са српском земљом царовати.“
 То изусти славан цар Шћепане,
 То изусти, а душу испусти.
 Тако стало четир годинице,
 То се чудо по свијету чуло,
 Ђе је српски царе преминуо
 И наше се оборило царство,
 Међу собом два и два говоре:
 „Боже мили, ко ће царовати?

„На коме је круна останула?“
 То зачула три Мрњачевића:
 Једио ми је краљу Вукашине,
 А друго је Гојко и Угљеша,
 У Скадару граду бијеломе;
 Један вели: „Ја ћу царовати,
 „На мени је круна останула“.„
 Други вели: „Ја ћу царовати,
 „На мени је круна останула“.„
 Трећи вели: „Ја ћу царовати,
 „А ја вама не дам ни једноме,
 „На мени је круна останула“.„
 Ту су браћа заметнула кавгу,
 Расрди се краљу Вукашине,
 Пак је ситну књигу направио,
 Те је шаље до Призрена града,
 А на руке милу сину своме,
 Своме сину, Краљевићу Марку:
 „О мој сине, Краљевићу Марко,
 „Да си брже Скадру бијеломе,
 „Да ми кажеш: на коме је царство?
 „Ал' на мени, ал' на брату моме,
 „Моме брату млађану Угљеши,
 „Ал' на Гојку, брату најмлађему?“
 Када Марку така књига дође,
 Књигу гледа, сузе пролијева,
 Све мислио, на једно смислио:
 „Боже мили, што ћу и како ћу?
 „Да ћу право, не смијем од баба,
 „Да ћу криво, не смијем од Бога“.

Све мислио на једно смислио,
 Пак од земље на ноге скочио,
 Те опреми себе и Шарина,
 Па говори господару своме,
 Господару нејаку Урошу:
 „Збогом остај, мој млади Урошу!
 „Ако Бог дâ, док и опет дођем.“
 Пак дебела посједе Шарина,
 Оде право Скадру бијеломе,
 До бабине пребијеле куле.
 Опази га Гојко и Угљеша,
 Угљеша му иде на сретање,
 Па сусрете Марка Краљевића
 И овако њему проговора:
 „Мој синовче, Марко Краљевићу,
 „Кажи право, тако био здраво!
 „На коме је остануло царство?
 „Ал' на мени, ал' на брату моме,
 „Моме брату краљу Вукашину,
 „Али другом нејачку Гојици?
 „Ти покажи мени круну златну,
 „Да ј' на мени остануло царство,
 „Ево теби једна чизма блага.“
 Марко њему право показује:
 „Мој амица, живота ми мога,
 „Ни на мени, нити је на теби,
 „Ни на твому брату ни једноме,
 „Већ на оном дјетету Урошу;
 „Прво на ме за седам година,
 „Док порасте дијете Уроше,

„Да ја њега од душмана чувам,
 „Да се наше не обруши царство;
 „Иза тога ићи у Косово
 „До бијеле Грачанице цркве,
 „Бацит' круну небу под облаке,
 „На ког пане, његово је царство.“
 Кад Угљеша чуо за бесједу,
 То је њему врло мрско било,
 Па с' отален натраг повратио,
 Док ево ти Мрњачевић Гојка,
 Право иде у сретање Марку,
 Те овако њему говорио:
 „Мој синовче, Марко Краљевићу,
 „Кажи право, тако био здраво!
 „На коме је остануло царство.
 „Ал' на мени, ал' на брату моме?
 „Ако буде на мен' остануло,
 „Ево теби двије чизме блага.“
 Проговора Марко Краљевићу:
 „Мој амица, Мрњачевић Гојко,
 „Није на те, ни на брата твога,
 „Већ на мене за седам година,
 „Док порасте дијете Уроше,
 „Док умједе земљом управљати.“
 Кад зачуо Мрњачевић Гојко,
 То је њему врло мрско било,
 Отален се натраг повратио,
 Поврати се својој танкој кули.
 Док ето ти краља Вукашина,
 Право иде сину у сретање,

Своме сину Марку Краљевићу.
 Ја какав је краљу Вукашине!
 Пригрнуо мрку аврамију,
 Указује сјајну гадарију,
 А над очи калпак нагоњаше,
 Испод њега мрко погледује,
 Погледује мрко попријеко,
 Срдито је сину говорио,
 Своме сину Краљевићу Марку:
 „О мој сине, Краљевићу Марко,
 „Кажи право, тако био здраво!
 „Ти си био цару на умору,
 „На коме је остануло царство?
 „Ал' на мени, ал' на брату моме?
 Проговара Марко Краљевићу:
 „Није, бабо, живота ми мога!
 „Живота ми и мога и твога,
 „Ни на теби ни на брату твоме,
 „Јест на мени за седам година,
 „Док дорасте дијете Уроше,
 „Кад порасте дијете Уроше,
 „На њему је круна останула,
 „Он ће српском земљом управљати,
 „Управљати својом бабовином,
 „Заповедат' и мени и теби.“
 Кад то зачу краљу Вукашине,
 Он поману својом аврамијом,
 А потеже сјајну гадарију,
 Да погуби мила сина свога,
 Свога сина Краљевића Марка.

А Марко се хитар догодио,
 Врати свога на чарку Шарина,
 Пак побјеже пољем широкијем,
 Добар му се Шарац догодио,
 Њега бабо достићи не може,
 Већ овако њему говорио:

„Самовољо, Марко Краљевићу,
 „Како дођеш до Призрена града,
 „Узми круну и Уроша свога,
 „Хајде право у поље Косово,
 „До бијеле Грачанице цркве,
 „Задужбине славна цар-Шћепана,
 „Да ми онђе народ састанемо,
 „Да бацимо круну под облаке,
 „Да видимо, што нам право каже,
 „На ком ће се круна уставити?
 „Ал' на мене, ал' на брата мога,
 „Ал' Уроша, царевога сина.“
 Кад зачуо Марко Краљевићу,
 Право иде до Призрена града.
 Када Марко до Призрена дође,
 Добро служи господара свога,
 Господара нејака Уроша,
 Тако стало за седам година,
 Кад изађе седам годиница,
 Од како је царе преминуо,
 Марко дође у поље Косово,
 И понесе круну Шћепанову,
 И Уроша, чедо Шћепаново,
 До бијеле Грачанице цркве,

Кад он дође Грачаници цркви,
 Ту се велик народ састануо,
 Ту је дош'о краљу Вукашине
 И са њиме оба брата мила,
 Мрњачевић Гојко и Угљеша,
 С Марком дош'о протопоп Неђелько,
 Да он каже на коме је царство.
 Ту се служи часна литурхија,
 Служила се шест пуни сахата,
 Када седмог наста половина,
 Тада народ изађе из цркве,
 Изнесоше часно јеванђеље,
 Посједоше у златне шћемлије,
 Понајприје дијете Урошу,
 До њег' сједе Марко Краљевићу,
 Да Уроша од душмана чува.
 Проговара краљу Вукашине:
 „Чу ли мене, протопоп Неђелько !
 „Ти си био цару на умору,
 „Кажи право, тако био здраво :
 „На коме је остануло царство ?“
 Проговара протопоп Неђелько :
 „Господине, краљу Вукашине,
 „Да ћу право, не смијем од људи,
 „Да ћу криво, не смијем од Бога ;
 „Хоћу право, да би погинуо,
 „Правда неће порушити душу,
 „А кривда ће и т'јело и душу :
 „На Урошу остало је царство ;
 „На твом сину Краљевићу Марку

„Остануло за седам година,
 „Кад изиће седам годиница,
 „Те подрасте дијете Урошу,
 „Пак умједе земљом управљати,
 „На њему ће круна останути,
 „Да управља својом бабовином,
 „Заповједа и мени и теби;
 „Ако ми се томе не вјерујеш,
 „Ето вами круне Џепанове,
 „Баците је небу под облаке,
 „Да видимо, шта нам правда каже.“
 Кад зачуо краљу Вукашине,
 На њих се је врло расрдио,
 Узе круну у бијелу руку,
 Пак је баци небу под облаке,
 Круна оде небу у висине,
 Она паде дијете Урошу,
 На десницу, на бијелу руку.
 И томе се краљу не вјерује,
 Већ је три пут баца под облаке,
 Сва три пута паде на Уроша.
 Кад то виђе краљу Вукашине,
 Он потеже сабљу оковану,
 Да погуби Марка и Уроша,
 А Марко се хитар догодио,
 Џесном руком прихвати Уроша,
 А лијевом круну прихватио.
 Те побеже пољем широкијем,
 А за њиме протопоп Неђелько.
 Кад дођоше до Призрена града,

За њима се краљу натурио,
 Гони њихе пољем широкијем ;
 Када Марка достићи не може,
 Застави се на сред поља равна,
 Па овако сину говорио :
 „Нека тебе, мој милостан сине,
 „Кад ти дош'о вакат умријети,
 „На том ти се нико не десио !
 „Нико теби за смрт и не знао,
 „Нит' се твоје гробље доказало.“
 Када Марко зачу лакрију,
 То је њему врло жао било,
 Пак оваку бабу говорио :
 „Нека тебе, мој милостан бабо,
 „Мио бабо, краљу Вукашине,
 „Теби дошло потоње вријеме,
 „Пак и тебе погубили Турци,
 „Код Марице, код воде студене,
 „Марица те вода однијела,
 „Што си наше порушио царство :
 „Хоћеш твога цара погубити,
 „А Уроша, нашег господара,
 „То је нама од Бога грехота,
 „А од људи голема срамота,
 „Што сте наше порушили царство,
 „У томе ћеш изгубити царство,
 „Царевину притиснути Турци.
 „Ја сам био цару на умору
 „И са мном је протопоп Неђелько,
 „У нашега славног цар-Шћепана,

„На мени је клетва останула,
 „Након тога благослов чинио,
 „Ако њему послушам савјете,
 „Да му чувам у Призрену царство
 „Након њега за седам година,
 „Док подрасте дијете Урошу
 „И научи велике науке,
 „Да умједе земљом управљати,
 „Управљати својом бабовином;
 „Ја ћу цару јемин испунити,
 „Чув'о сам му дијете Уроша,
 „Чуво сам га за седам година,
 „Још ћу чуват' за седам година,
 „Док му буде четрнаест година,
 „Кад одрасте и знад-буде за се,
 „Ја ћу ини завичају своме,
 „Завичају, ка Прилипу граду,
 „Нек он ради како му је драго.“
 Отален је Марко полазио,
 Оде Марко до Призрена града,
 И донесе дијете Уроша,
 И са њиме протопоп Неђелько.
 Јај дођоше славној царевини,
 Почека их госпођа царица,
 Ђерна љуба славног цар-Шћепана,
 Мила мајка ђетета Уроша,
 Узе сина за бијеле руке,
 Ћосјеле га на мекано крило,
 Јуби њега у бијело лице,
 У образе с обадвије стране,

Најпослије међу очи црне;
 Једном њега, а по три пут Марка:
 „Хвала теби, Марко Краљевићу!
 „Е да Бог да, моје десно крило,
 „Те нада те не било јунака,
 „На све стране у седам земаља,
 „У Србији, ни у Бановини,
 „У Турчина, ни у Каурина,
 „Кад си цара послушао свога,
 „И мојега сачувао сина,
 „Да он својој не погине мајци,
 „Мајка нема већ њега једнога,
 „На њему је круна Шћепанова
 „И осталла своја бабовина,
 „Да обдржи своју царевину,
 „И учува своју бабовину,
 „Да он стару обрадује мајку.“
 Кад госпођа тако говорила,
 Марко њојзи пољубио руку:
 „Госпођице, госпођо царице!
 „Кад је нама царе преминуо,
 „Господаре славан цар Шћепане,
 „На мени је благослов чинио,
 „Да му чувам славну царевину
 „И његову стару бабовину.
 „Госпођице, за седам година,
 „Док подрасте дијете Урошу,
 „Те умједе земљом управљати,
 „Управљати својом бабовином;
 „Послушај ме, госпођо царице:

„Ако Бог да, те суђено буде,
 „Чувашу га још седам година,
 „Док му буде четрнаест година,
 „Док одрасте дијете Урошу,
 „Док могућне коња појахати,
 „И на главу круну ударити;
 „Кад му буде четрнаест година,
 „Предају му круну Шћепанову,
 „Царски прстен натаћи на руке,
 „Сва му добра предати у руке.“
 Кад дочула госпођа царица,
 То је њојзи врло мило било.

Тако стаде још седам година,
 Цара двори Марко и Неђељко,
 И мire му славну царевину,
 Потпуњују хазну Шћепанову.
 Кад изиђе четрнаест година,
 Марко скочи од земље на ноге,
 Урошеву пољубио руку.

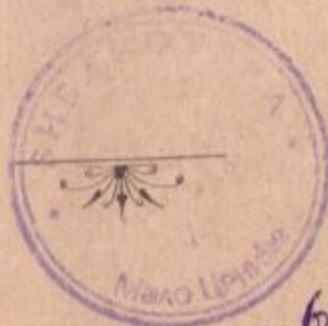
Сва му добра предаде у руке:
 Златан прстен славна цар-Шћепана
 Натаче му на бијелу руку,
 А на главу круну Шћепанову:
 „Ето теби, моја круно златна!
 „Прости мени, мио господаре,
 „Што сам тебе славно послужио,
 „Предајем ти твоју бабовину,
 „И велико у Призрену царство,
 „Помени ме у господству своме,
 „А ја одох до Прилипа града,

„До Прилипа, завичаја свога,
 „Ђено ми је на бојеве кула,
 „И на кули вјереница љуба ,
 „Послушај ме, дијете Урошу :
 „Ако теби до невоље дође.
 „Отпиши ми књигу шаровиту,
 „Слуга сам ти до вијека свога,
 „Чувај себе и господства твога.
 „Ако теби оклен књига дође,
 „Позову те наши господари,
 „Да те виде и пољубе руку,
 „Немој се ти преварити, царе,
 „Да те љута не уједе гуја,
 „Немој коме отићи на руку.
 „У тебе је царство и господство,
 „Ко те жели, нек ти дома дође,
 „Нек те овђе пољуби у руку.“
 Тако њега Марко свјетовао,
 Пак он оде до Прилипа града.
 Урош њега добро даровао,
 Даде њему небројено благо :
 „Хајде, Марко, завичају своме !
 „Халали ми, мио поочиме !
 „Ти си за ме заложио главу,
 „И мени си живот одржао.“
 Марко оде, а Урош остале.
 То се чудо по свијету чуло,
 Ђе Уроша Марко оставио.
 Тако стаде још седам година,
 Док зачуо краљу Вукашине,

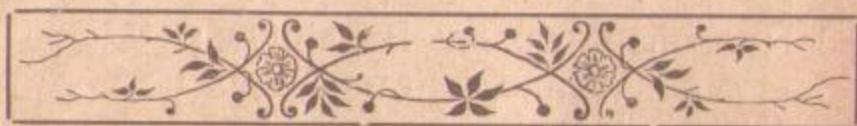
Ђе порасла круна Шћепанова,
Пак да видиш краља Вукашина,
Мислио се, на једно смислио,
Како би он саде преварио
Свога цара, нејака Уроша,
Пак му ситну књигу начинио,
Те је шаље до Призрена града,
А на руку дијете Урошу,
И овако њему говорио :
„Наш Урошу, наша круно златна !
„Велики су пости наступили,
„Ако Бог да, те на здравље прођу,
„Те у здрављу посте испостимо,
„Кад нам дође света нећељица,
„Нећељица и Воскресеније,
„Хајде, круно, у Косово цркви,
„До лијепе Грачанице цркве,
„Задужбине мила баба твога,
„Да ми једну службу учинимо.
„Ти поведи слугу неколико,
„Кад ми нашу службу учинимо,
„Да идемо у Шару планину,
„Да ловимо лова по планини,
„Ја ћу повест' све моје војводе.
„Ми смо тебе, пожељели, синко.
„Кад је био твој милостан бабо,
„Он је нама често доходио,
„Водио нас по Шари планини,
„Половили лова свакојака,
„И то ти је стара бабовина.“

Мало врјеме за дуго не било,
 Када дође света нећељица,
 Превари се дијете Урошу,
 Оде право у Косово равно,
 Грачаници пребијелој цркви,
 Ту се велик народ састануо,
 Одслужила часна литурђија,
 Када народ изиђе из цркве,
 Пред њима је нејачак Урошу,
 А за њиме три Мрњачевића :
 Једно ми је краљу Вукашине,
 Друго Гојко, а треће Угљеша ;
 Преварише дијете Уроша,
 Одведоше у Шару планину,
 Ловак лове за нећељу дана ;
 Ђе год они хајку наметнуша,
 Све на чеку њега оставише,
 И са њиме полоше јунаке,
 Који год је страшив на мејдану,
 Кад наљезе арслан звјерка љута,
 Јали добар љељен и кошута,
 Не би ли га како погубили.
 Ту Урошу добра срећа била,
 Не наљезе звјерка никојака,
 Не погуби дијете Уроша.
 Када виђе краљу Вукашине,
 Узе њега за бијеле руке,
 Одведе га до воде језера,
 Да хватају утве шестокриле,
 Па пустише сиве соколове.

Проговара краљу Вукашине:
 „Гледај, синко, дијете Уроше!
 „Често гледај у воду језеро,
 „Оклен ће се соко помолити,
 „И под крилом рибу изнијети?“
 Превари га, уједе га гуја,
 Он потеже тешку топузину,
 Погоди га међу очи црне,
 Чело прште, очи искочише,
 Баци њега у воду језеро.
 Тако њему од Бога суђено,
 Он погуби господара свога.
 Пак и њему по земану дође,
 Те и он је горко погинуо,
 Погинуо од слуге Николе,
 И главу му уграбише Турци,
 Бацили је у воду Марицу,
 Марица га вода однијела,
 И наше се преузело царство,
 Са Уроша на кнеза Лазара,
 А са кнеза на Отмановића.

36162

СТЕВАН ДУШАН НЕМАЊИЋ,

СРПСКИ ЦАР

(1331.—1355. године).

Душанови претци. — Стеван Душан био је син српскога краља *Стевана Дечанског*, унук краља Милутина, а потомак великога српскога жупана *Стевана Немање*, који је на сто педесет година пре Душана први почeo радити на уједињењу српскога народа.

Битка код Велбужда. — За владе Душанова оца Стевана Бугарском је владао *Михајло Шишмановић*, који је раније био господар у Видину и околини и био потчињен српскоме краљу. Михајло је био ожењен сестром Стевана Дечанског.

Бојећи се да српска краљевина под краљем Стеваном много не ојача, Михајло склопи противу Стевана савез с грчким царем, влашким војводом и татарским

владаоцима, који су тада били у Молдавији (данашњој Влашкој).

Срби се почеше спремати, да одбију ове удружене непријатеље своје, и одбише их.

Српска се војска искупи у Добричу, код Ниша, па се одатле крете преко Врање и Куманова и изиђе пред Бугаре код Вел-бужда (данашњег Тустандила). Ту се отвори крвава битка, у којој Срби победише Бугаре. У борби погибе и сам бугарски владалац Михајло.

У овој борби се нарочито одликовао Душан, који тада тек беше навршио двадесет година.

Бугарски великаши, који остадоше у животу, понудише српскоме краљу да за-влада Бугарском. Али овај то не хтеде, него поврати у Бугарску свога сестрића Стевана, сина погинулога Михајла, а Србији присаједини само неке бугарске крајеве.

После се Стеван крете на Грке, те и њих победи и одбије од своје земље.

Душан постаје српски краљ. — Душан је као наследник престола живео у Зети (данашњој Црној Гори) и њом је управљао.

Одмах после победе над Бугарима, српска властела почеше наговарати Душана, да узме од свога оца краљевство. Властела су била незадовољна, што краљ

Стеван није хтео да се користи победама над Бугарима и Грцима. А није им било у вољи ни то, што је друга жена Стеванова, маћеха Душанова, која је била Гркиња, радила на томе, да се Србија сасвим измири с Гrcима, и да Стеван после себе не остави краљевску власт своме првенцу Душану, него млађем сину, Синиши, који је био син те Гркиње краљице.

Душан у почетку није пристајао да устане на оца. Али кад његова маћеха поче очевидно радити на томе да Душан не наследи оца у краљевској власти, попусти, и властела опколише двор краља Стевана, њега уклонише с престола, а за краља прогласише сина му Душана.

Прве године Душанове владе. — У то време, кад је Душан постао српски краљ, српској држави претила је опасност са севера, од Угра (Маџара), и с југа, од Грка. Зато се Душан одмах измири с Бугарима и направи с њима савез, па заједнички ударе на Грке. Тада је Душан освојио многе градове по Маједонији, као: Охрид, Прилеп, Хрелин, Костур, Воден и друге, па поче и Солун опсађивати.

Али се баш у тај мах угарски краљ Карло Роберт спремаше да удари на Србију. Зато Душан пристаде да углави мир с Грцима, вративши им неке од освоје-

них градова. Па се окрете Угрима и узе од њих Мачву и неке градове.

Нова освајања у Маједонији. — Кад је у Грчкој умро цар Андronик, у Грка настадоше велики нереди, јер је син преминулога цара био још малолетан, те грчки великаш Кантакузен хтеде сâm да постане царем.

Душан одлучи да се користи овим нередима у своме суседству, зато прими понуду Кантакузенову, да му помогне да се овај докопа грчког престола, али под погодбом да Србији припадну све грчке земље, које Душан за то време освоји.

Мајка малолетнога цара Јована, царица Ана, и сама затражи помоћ Душанову противу Кантакузена, уступајући Душану све земље на западу од данашње Кавале до Солуна.

Душан испрва није хтео кршити уговор, који је био направио с Кантакузеном. Али кад овај поче неискрено радити према Србима, Душан остави Кантакузена и пређе на страну царице Ане, па поче са својом војском освајати грчке земље и градове.

Кантакузен се нађе на великој невољи, па у тој невољи позва Турке, који су тада били у Малој Азији, и ови пређоше овамо у Грчку и почеше ратовати са Србима.

Тада су Турци први пут прешли у Европу.

Али ни долазак Турака није омео Душана у освајању. Он је са својом војском заузео многе крајеве и градове грчке, па је освојио и онда знаменити град Сер.

Тада су све земље око Солунског Залива биле припале Србима.

Душан постаје цар. — Пошто је тако своју земљу био знатно проширио, Душан одлучи да се прогласи царем, те да и на тај начин покаже, како јака српска држава одмењује тада већ сасвим ослабљену грчку царевину Византију.

При kraју 1345. године, а у четрнаестој години свога владања, Душан се прогласи за цара, а на Ускрс идуће године свечано се и венча за цара у граду Скопљу.

Душан је био сазвао за Ускрс велики сабор у Скопљу. На томе сабору прво је ондашњи српски архијепископ проглашен за патријарха, па је онда патријарх крунисао Душана царском круном.

Како је у оно доба под Србијом било доста и грчких и бугарских земаља, Душан се прогласи за цара *Србима, Грцима и Бугарима*.

Душанов Законник. — У оно доба у српској држави није било писаних закона, него се судило и управљало по обичајима, или

по црквеним правилима. Зато Душан нареди да се прикупи и прегледа све, на основу чега се дотле судило и управљало, па од тога одабраше и средише оно, што је за ондашње време и прилике било најбоље, и Душан то прогласи за *Законик*, на великоме сабору у Скопљу (1349. године).

У овом Законику биле су одређене дужности и права властеле, свештенства и нижег сталежа, јер онда сви људи нису били једнаки, него су властела (племићи) и свештенство имали нарочитих права, које обични (прости) људи нису имали. Закоником је била ујемчена сигурност имања, слобода промета и безбедност путова. Њим су била обезбеђена и лична и имовна права свију редова у земљи. А била је заведена и чиновничка одговорност.

Рат с босанским баном. — У то време Босна је била засебна држава. Тада је у њој владао бан *Стеван II Котроманић*, с којим Душан није живео у пријатељству, јер се босански бан држао Угара и Млечића, који су били противници Душанови.

Бану Стевану није било угодно ни то, што се Душан прогласио за цара, зато нападе с војском на Душанову царевину, док је Душан био забављен на

другој страни. Али Душан брзо одби војску банову, па упаде са својима у Босну и љуто се освети Стевану и заузе Хум (данашњу Херцеговину).

Рат са Угрима. — Римском папи није било никако у вољи, што се Душан, који није био католик, оволико снажи. Зато поче наговарати угарскога краља Луја, који је био ожењен јединицом ћерком босанскога бана Стевана, да удари на Душана.

Угарски краљ, желећи и сам да ослаби Душана, послуша папу и пређе с војском преко Саве. Али Душан сачека Угре у Гружи (између Честина и Борча), страшно их потуче и прогна преко Саве и Дунава (1353. године).

Последња година Душанове владавине. — У Грчкој су били непрестано нереди, и Душан је желео да то употреби у своју корист, те да откине још грчких земаља. А и Турци су се већ почели силити, те се спремао да и њих сузбије у Малу Азију. Али му је за ту војну сметала Угарска, која је могла да се користи његовим бављењем у Грчкој и да упадне у Србију са севера.

* Зато је Душан чекао да се Угарска заплете у рат где год на другој страни, па да онда он удари на Грке и Турке.

Ова му се згода брзо указа.

Угри се завадише с Млечићима, те Душан одмах опреми војску, да одбије Турке и да заузме Цариград.

Али баш у томе времену задеси га смрт, и он умре 20. децембра 1355. године, у 46. години живота.

Тело му је пренесено у Призрен и сахрањено у манастиру Светог Архангела.

Смрћу Душановом прекиде се и војна противу Цариграда и Турака.

Душан као владалац. — Душан је владао Србијом двадесет и четири године, и за време његове владавине српска држава била је најсилнија и највећа држава на Балканском Полуострву. Зато Душана и сматрају за највећег српског владаоца и зову га *Стефан Душан Силни*.

Душан је знатно проширио границе својој држави. Али је озбиљну бригу поклањао и унутрашњем уређењу своје земље.

Тежио је томе да Србију учини најмоћнијом на Балканском Полуострву, и у томе је и успео.

Знао је да је у српском народу православна вера била срасла с народом, зато је штитио православље, подизао је цркве и манастире, помагао је свештенике. Али је поштовао и друге вере, нарочито католичку, коју су веровали

многи његови поданици у Далматинском Приморју.

Српска царевина после Душана. — После Душана проглашен је за српскога цара син му Урош, коме је тада било 19 година — *нејаки Урош*.

Урош је био врло млад, а и по природи својој није био смео и ратоборан. Зато после Душанове смрти настадоше велики нереди у српској царевини.

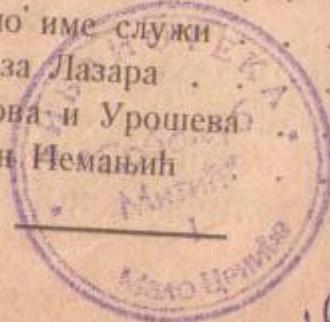
Великаши се почеше одметати од цара и владати самостално у својим областима.

И после извеснога времена велика Душанова царевина распаде се у много ситних и слабих државица.

ГДЕ ЈЕ ШТО У ОВОЈ КЊИЗИ:

	СТРАНА
1. Женидба Душанова	5
2. Како се крсно име служи	19
3. Женидба кнеза Лазара	32
4. Смрт Душанова и Урошева	38
5. Стеван Душан Немањић	56

36162

НАРОДНЕ НОВИНЕ

лист за народно просветивање

УРЕДНИК
проф. Живојин О. Дачић,
секретар Универзитета.

излазе од почетка 1907. године
штампају се у 32.000 примерака

Народне Новине може читати и разумети сваки Србин, који је у стању макар и најмање разликовати поједина писмена.

Цена им је: за Србију два динара, а за све друге земље три динара (круне) на годину.

Имамо све бројеве од почетка ове године.

Имамо и комплете за 1907., 1908. и 1909. годину. Цена је комплету за једну годину:

У обичним тврдим корицама 3·50 дин. (круне);

У врло финим платненим корицама 4 дин. (круне).

Све поручбине, с новцем заједно, вальа слати: Уредништву Народних Новина — Београд.

МАЛА НАРОДНА КЊИГА

Мала Народна Књига покреће је тога ради, да би и најсиромашнији писмен Србия могла имати своју домаћу књижницу и књигом се просветљивати.

Мала Народна Књига излазиће у књигама од четири штампана табака, увек са сликом, и цена је једној књизи само *бесештира дин.*

До сада су штампане две књиге:

1. Приповетке Лазе К. Лазаревића (са сликом Лазе К. Лазаревића);
2. Цар Стефан Душан у народним песмама (са сликом цара Душана).

На реду су ове:

3. Немари (из „Поменика“ Милана Ђ. Милића);
4. Приповетке Милована Ђ. Глишића;
5. Из народних усвој (народне приповетке из збирке Вука Врчевића);
6. Народне приче, од Лазе Толстога;
7. Шта треба да знамо о води (из науке о здрављу);
8. Рајске луше, приповетке Јанка Веселиновића.

Који пошље 4.50 дин. (круна) добиће 50 књига, а за 8 дин. (круна) *сто* књига, — све о нашем трошку.

Све поруџбине треба слати: Уредништву Народних Новина — Београд.